

A SZÁRNYASOK A ROMÁN NÉP ESZME-VILÁGÁBAN.

I. Bevezetés.

Egy pár szót előzményül.

A szárnyas világ nagy szerepet játszik minden népnél.

A madár ott van az első ember bölcsője felett, énekével gyönyörködtetvén a természet urát, az embert. A népek hitregéi szerint a madár az emberrel egy időben jelentkezik a földön.

Mózes szerint Isten a világteremtés nagy munkájában az ötödik napon azt mondá: „... madarak repdessenek a föld felett... Teremtett azért az Isten... minden repdeső szárnyas állatokat az ő nemek szerint.”

A népek meséiben és mondáiban ott van a madár. A nép hitvilágában a madárról majdnem egyforma képzetek támadnak; egyes balhit, mely valamely madárról, valamely népnél a legrégebb időben támadott, bejárja az egész világot; a népbölcsélet egyforma tanokat állít fel szarkáról, kakukról stb., a közmondások egyforma igazságokat hirdetnek; a mig a népköltészetben a gerle, a sólyom, a sas rendszerint az epedő szerelem, a nemes és férfias bátorság symboluma lesz.

Van a román népköltészetben „Cucul și turturica“ (A kakuk és a gerle madár) cím alatt egy gyönyörű ballada,¹⁾ melynek egész irodalma van. Ismertette azt Hasdeu, dr. Gaster, Schmidt V. és mások. A franczia nép is birja, a perzsáknál és turkománoknál e román költeménynek másaira akadunk; nem birják azonban a szlávok, kikkel a román nép közösen élt. Hogy keletkezett ez a költe-

¹⁾ Román népdalok, kiadva a Kisfaludi-társaság által. Budapest, 1875. 98 - 101. lapon.

mény? hol, melyik népnél jelenik meg először, s hogy van az, hogy a román nép egyforma észmenetet árult el e két madárról? Ugyancsak a gerle madárról egy kedves dal ismeretes „Amărita turturică“ (A kesergő gerle madár); ugyanez megvan az olasz népnél is.

Honnan van az, hogy az olasz úgy énekel a gerléről, mint a román nép?

Tapasztaljuk, hogy a pásztor népek sokkal inkább foglalkoznak a szárnyas világgal, mint mások, a melyek a szabad természettel oly közvetlen érintkezésben nincsenek.

A pásztor egész életét az erdő és a mező madarai között tölti el. Ez is, az is a szabadban él. Akarva, nem akarva hallja az éneket; látja a röptöt, vagy felkeresi a fészkeket kíváncsiságból, időtöltésből. A madár ránézve valódi társ és kalauz lesz, ez jóslja meg neki a vihart, a szelet, az esőt; a pacsirta éneke hirdeti neki a tavaszt, s a fülemile elnémulása annak elmulására emlékezteti; a gólya és a fecske eltávozásával már a télre gondol, a midőn aztán beáll a verebek bevonulása a falvakba.

Az életnek ezen hosszú folyamában a pásztor megfigyeli a madárvilág sajátságait, a párok szerelmi ömlengéseit ellesi; látja a küzdelmet, melyet a hím kifejt, hogy élettársat nyerhessen; a fiókák szemei előtt fejlődnek, kirepülnek, elvándorolnak . . . látja a létért való küzdelmet, a sas elragadja a gyengébbet; egyenlők véres harcra kerekednek egy morzsáért, mindez pedig napról-napra előtte foly le és a ma nyert tapasztalatot a holnapival megtoldja.

Ez a tapasztalat-gyűjtés pedig több ezer év óta foly. Nem egy, de a világ minden népe gyűjti azt s aztán alkalmasszerűleg az így gyűjtött tapasztalatot egymással kicserélik. Az ős, a klasszikus világ népeinek ezen észleletei átjutottak örökségül a jelenkor népeire s a jelenkor népei megnövelték azokat saját tapasztalataikkal. Azért a népek hitvilágában a szárnyasokról megszámlálhatatlan képzet alakult; egyes legendák, közmondások, babonák járják be a világot; ki tudná meghatározni egész pontossággal, honnan jöttek, hová mennek? Ki tudná azt megmondani, hogy a román népnél a madarokról s más szárnyasállatokról fennforgó sok legenda, közmondás és babonás hit közül voltaképen melyik eredeti és melyik nem? hogy vajjon nincs-e meg a föld valamely zugában más népnél is hasonló alakban vagy változatban?

A kutató ész nem is fogja ezt megállapítani, mert hisz ebben nincs megnyugvás, megállapodás. A csere egészen ismeretlen úton és módon állandóan tart, új észleletek keletkeznek s azok elterjednek tovább és tovább.

A mesék és a babonák elterjedésével elterjednek a madarokról alkotott, néhol csodás és mesés képzetek is. Majdnem ugyanazon madarakkal találkozunk minden nép meséiben, holott például éjszakon a népek nem ismerik a mi madárvilágunkat. Más világrészek csodás madárvilágáról a nép mesékből szerez magának tudomást.

A román nép, mint pásztor nép, a madarakkal sokat foglalkozott és foglalkozik jelenben is. A román nép, a népek mesevilágának közönségesen ismert madáralakjaitól eltekintve, az utolsó pintyökét sem vetette meg, az ő ornithológiája oly teljes, hogy nem hiányzik abból talán egyetlen hazai szárnyas sem.

És ez nem lehet másként. A román nép életének legnagyobb részét künn a szabad természetben tölti el, a természettől pedig nagyon élénk képzelődő tehetséggel lévén megáldva, az egyes madárról könnyen alkotott magának, a szerint, a mint az reá nézve jót vagy rosszat hozott, számos balképzetet.

Érintkezése a madárral közvetlen; társalog, beszél vele, okos mondásokat ad a szájába s a legendákban úgy hiszi, hogy némely madár kezdetben ember volt, tehát eszes lény, a kivel beszélni s a kitől tanácsokat kérni lehet. — A madárnak panaszol a román ember, s tanuúl hívja fel szenvedései mellett s vigasztalódik, ha dalolni hallja. Élete elválaszthatatlan a madárétól.

A román írók nagy figyelemmel vannak most a román nép beléletére. Érdeklődnek minden iránt, a mi a népé; kutatnak minden irányban, és rájőnek arra, hogy e nép nagyon gazdag szellemi tárházzal bír.

Legújabb időben a nép ornithológiájával is foglalkoznak.

Marián Flávián az első, a ki e téren rendkívüli tevékenységet kifejtve, rendkívüli eredményekre jutott. „Ornitologia poporană română“ (A román nép ornithológiája) cím alatt Csernovitzban 1883-ban két vastag kötetben igen érdekes művet bocsátott közre, a mely érdemes arra, hogy minél szélesebb körben ismerjék. Le van rakva ezen műben a sok szebbnél-szebb legenda, a sok balhit és közmondás, mely a román nép között a szárnyasvilágot illetőleg fenn-

forog. Mintegy hatszáz szárnyast mutat be ezen oldalról. De hát e mű mégsem ölel fel mindent. A román nép élete annyira összeforrott a szárnyasvilággal, hogy az e tekintetben fennálló termékeket egy teljes egészben összegyűjteni teljes lehetetlenség.

Ezen derék munka alapján részben, adni fogok sok olyant, a mely bizonyára érdekel bir.

II. Legendák.

Csak azon szárnyasokról fogok említést tenni, a melyekkel a román nép leginkább s legtöbbet foglalkozik.

A kakuk. (Cuc.) Minden madár között talán a kakuk bir legfőbb vonzerővel a román népre nézve. Titokzatos madár ez.

Igen sok legenda forog közzájón e madárról. A nép úgy tartja, hogy a valódi kakuk, mely egykor arany tollakkal birt, már nincs is a földön, egy szebb hazába költözött.

Mikor az eredeti kakuk a földön járt, Sava volt a felesége, a ki beleszeretett a fülemilébe. A férj észrevette a nő hűtlenségét, s megszidta őt; aztán elhagyta nejét. Hiába könyörgött a nő bocsánatért s hiába kérte maradásra, a kakuk nem tágitott. Mielőtt a férj eltávozott volna, Sava engedelmet nyert urától, hogy legalább az évnek egy bizonyos részében kereshesse; megengedte neki, hogy Gyümölcsoltó Boldogasszonytól Szent-János napig utánna járva, nevét kiálthassa. Sava, a kakuk felesége, azóta a mondott időben felkeres minden berket, erdőt és mezőt, keresi urát s nevét kiáltja kakuk! kakuk! (cucu! cucu!)

Egy másik legenda szerint egy asszony ikreket szült; ezek folyton sirtak, úgy, hogy néhány nap alatt jobblétre szenderültek. Az anya semmiféle szerrel nem tudta sirásukat megállítani. A két gyermekből két madár lett; egyikből lett kakuk, mely felszállt a paradicsomba, a másik a földön maradt, a hol Istvánnak hívják. Ez évenként tavasszal híni kezdi testvérét: Cucu, cucu! és hívja állandóan Szent-János napig, a mikor kifáradva, elnémul s erőt gyűjtván magának, a legközelebbi tavasszal ismét elől kezdi fáradtságos munkáját.

Más legenda szerint a kakuk szent madár.

A veréb. (Vrabia.) Valóságos réme a román gazdának, mert elpusztítja drága búzáját akkor, midőn épen aratásra kerülne a sor.

A román ember mindennap bajlódik ezen állatkával, mert befurakodik törökbuza-kasába, búzás hámbárjába; kilyukasztja épületének szalma fedelét, átlépi még a háza küszöbét is, vagy az ablakon oson be s az asztalon lévő takaratlan kenyeret dézmálja meg, szóval mindenütt csak kárt csinál. Alig tud védekezni ellene. Hajdanában a jobbágyok véka számra gyűjtötték a verébfejeket. Most a paraszt nem érkezik egyenként megfogdosni, hanem különféle más dolgokhoz folyamodik elijesztésére.

Ma bizonyos szélkelepelőket alkalmaz a vetések között, a melyek a szél fuvására lármát csapnak s a verebket elijesztik zajjukkal. Hanem ez csak akkor üdvös, mikor szél van. Sokan egyes ijesztő alakokat szúrnak fel karóra; mások döglött varjukat, sasokat, baglyokat feszítenek ki. Mindez azonban csak ideiglenesen bír hatást gyakorolni a verébre, mert már másnap fölrepül a kifeszített sas csőrére és azon törli csőrét az izletes falattól.

A verébről szintén több legenda forog közszájon.

Réges-régen egy fiatal tölgy emelkedett ki a földből; szép volt, egyenes volt, de gyenge. A veréb rászállott.

— Te kegyetlen veréb! — szolt a fiatal tölgy — körös-körül kemény, kifejlődött fákra szállhattál volna, miért nyomoritottál meg épen engem, a gyengét?

A veréb érzékenyen vette a szemrehányást s felelé:

— Jó, elmegyek! De eljövök, ha megnőttél, midőn öreg leszesz, a midőn halálos ágyadon fogsz lenni, s akkor kérdőre vonlak mostani szavaidért!

— Jó, válaszoló a fiatal tölgy büszkén, de csak akkor jójj, a mikor én halálos ágyamon leszek.

A veréb elrepült. Hanem a veréb sokáig várákozott. A tölgy, a nép hite szerint, kilencszáz esztendeig él; háromszáz esztendőn át nő, fejlődik; háromszáz esztendeig pihen és csak 600 esztendő után kezd visszafelé menni, száradni, rothadni, 900 évre egészen elpusztul.

A veréb tehát kilencszáz esztendeig várt, de ez az idő is bekövetkezett; a tölgy haldokolni kezdett, a veréb meglátogatta, s rothadó porába fötrengvén mondá:

— Lásd, mily nagy valál, porrá lettél; mig fiatal voltál, büszkén mondtad, hogy csak halálos ágyadon jöjjek, — im itt vagyok!

én, a kicsiny, megmaradtam, élek! — megfürdött a tölgyfa porában s azután elrepült.

A nép hiszi, hogy a veréb, ha macska, vagy ragadozó madár el nem fogja, leghosszabb életű minden madár között, száz esztendőket is él.

Egy másik legenda szerint kezdetben a verebek nagyobbak voltak, mint ma.

Krisztus urunk keresztre feszítése óta azonban megkisebbedtek. Ez pedig úgy történt, hogy Megváltónk a legnagyobb kinokat állotta ki a keresztfán. Egy verébhád folytonosan a keresztfá körül röpködött s állandóan azt csiripelte:

— Jiviu, jiviu! azaz e viu, e viu! még él, még él!

Mivel a verebek nem engedték meg Jézus Krisztusnak, hogy csendességben muljék ki, megátkozta őket, hogy soha nyugalalmuk ne legyen, hogy élelmüket mindig a gazból, az utak állati trágyáiból szedegessék ki, s az emberek által állandóan üldözötve legyenek. Azóta a nehéz élet annyi súlylyal nehezedett rájuk, hogy megkisebbedtek. Azóta aztán üldözik az emberek is a verebeket.

A sas. (Vulturul.) Ennek több fajtát ismeri a román nép. Így szerinte van: arany, fekete, bárány, szakállas, fehér fejű, kőszáli, liba stb. sas, a melyek mind különböznek szerinte egymástól. Ime egy legenda azok közül, melyek a sasról közszájon forognak.

Hajdanában volt egy király, annak a királynak volt egy leánykája. Féltette, mint a szemevilágát. Egyszer összegyűjtven főembereit, megvédélte őket. A lányka künn a kertben elálmosodott s elaludt. Álmában megjelenik egy fehér alak, s a leánykát felkarolva, a levegőbe felemelkedik vele, elviszi messze, messze s ott leszáll, s lehelyezi a pázsintra.

Midőn a leányka felébredett, magát egészen ismeretlen helyen találta. Megéhezett; látott egy almafát, melynek gyümölcsei hívólag intettek feléje. Jól is lakott a gyümölcsfa pompás terméséből, de aztán szomjas lett. Nézett viz után mindenfelé s csak a negyedik napon akadt egy patakra, melynek vize kristálytisztaságu volt. A mint megízlelte a vizet, madárrá változott, s assá lett; felemelkedett a levegőben jó magasra, s miután ott nem volt hogy mit egyék, lelecsapott a földre s elragadta az emberek szárnyas állatait.

A sas azóta nagy szerepet játszik a mesékben is; erős, rabló állat, mely vakmerően tör prédájára. Igen nagy tekintély ez a román nép előtt.

A fülemile. (Privighetoarea.) A népköltészet legkedvencebb madáralakja.

Egyik legenda szerint volt hajdanában egy hatalmas király, a kinek egyetlen leánya világhírű szépség volt. Elment hire az ő szépségének és így királyfiak epekedtek utánna. Az atya mindeniket bemutatatta leányának, de leánya egyik iránt sem mutatott semmiféle hajlandóságot; kérte is atyját, hogy ne zaklassa őt ezen oldalról, mert ő nem akar még férjhezmenni.

A leány mást szeretett. Estvéként a királyi kert lugasaiban időzött az ismeretlen ifjuval.

Azokban egy idő múlva a király férjhezmenetelt követelt; akadt is egy királyifju, a ki szép, gazdag és hatalmas volt. De a leány ezt is elutasította.

A legközelebbi éjjelen a királyi kert lugasában elhatározták a szerelmes ifjak, hogy a következő éjjelen megszöknek. Az atya értesült a dolgokról és erősen felmérgelődött. Parancsot adott ki, hogy a kertet őrizzék, s hogy az ifjut fogják el. Az ifjut elfogták s a király parancsára lefejezték.

Ki irhatná le a királyleány bánatát? Eltűnt a háztól. Egy varázsló nőhöz menekült s kérte őt, változtatná át madárrá. — A varázslónő teljesítette kérését; a királyleány madár lett, s este késő éjjelig, reggel pedig már hajnalban epedve énekelt. A teremő megszánta a kis állatkát, kedvesét is madárrá változtatta át, s azóta az éjszakákat együtt énekelve töltik el. Azért hívják románul *privighetoarea*-nak (virasztónak.)

Egy másik legenda szerint a madarak királya egyszer jókedvében volt s tudni akarta, hogy alattvalói közül tulajdonképen ki énekel legszebben. Kiadta a parancsot, hogy minden jelesebb éneklő álljon elő s asztalánál énekeljen.

A mint a szárnyasvilág vette a királyi parancsot, küldöttséget küldött a királyhoz, elküldte a rigót, az aranybegyet és a fülemilét.

Elöl ment az aranybegy, mert tollai messze fénylettek. Ugy illett, hogy a legfényesebb járjon elől. A második helyet a rigó kö-

vetelte magának, állítván, hogy az ő hangja aztán mégis csak szebb, mint a fülemilé; hátul ment a szerény fülemile.

A mint megérkeztek, a király asztalánál énekelni kellett. Nagy hetykén állott elő az aranybegy. Énekelt; a királynak tetszett az ének, megdicsérte érte s leültette.

Utánna a rigó gyújtott rá; a királynak úgy tetszett, hogy a rigó is énekel ugy, mint az aranybegy, székkal kínálta, leültette őt is.

A fülemilére került a sor. Kis, igénytelen madárnak tünt fel előtte, meg sem kínálta ülésel.

— Mit keressz te itt palotámban? kérdé a király.

— Küldve vagyok én is, — felelé alázattal a fülemile — hogy énekeljek felségednek én is.

— Nő hát, hadd halljam! — parancsolá a király.

És a fülemile lesütött szemmel énekelt. A király bámulva hallgatta a kis madarat végig. Mikor a fülemile bevégezte volna gyönyörű énekét, a király felköltötte ülőhelyéről az aranybegyet s utolsó helyet jelölt ki számára, míg a rigó megtartotta helyét. A fülemile nyerte el az első díjat, az aranybegy pedig, minden fényes öltözete daczára, csak utolsó helyen állott.

Azóta, igénytelen külseje daczára, a fülemile minden madár között elismert első énekes.

Az aranybegy. (Gangurul.) A fényes tollakkal ékeskedő aranybegyről több legenda forog közszájon.

Volt egyszer egy gazdag magyar ember. Volt ennek a gazdag magyar embernek pedig egy szép rétje valamely erdő alatt, melyet román ember őrizett. — A magyar ember egy napon kitekintett a rétre, pásztorával apróra megnézzvén azt; végre kifáradtak, s leültek egy fa alá pihenni.

Madarének hatott füleikhez.

— Minő madár az, mely így énekel? — kérdé a magyar.

— Ezt a madarat — felelé a román — gangurul-nak hívják. Hajdan nem volt madár, hanem magyar szolgabíró. Az Isten megbüntette őt, mert igazságtalan volt, madarat csinált belőle. Most is így énekel: szolgabíró . . . szolgabíró . . . viczispán! ez pedig magyar nyelven van.

A magyar gazda figyelvén a madár énekére, rájött, hogy a román szolgának igaza van.

Azóta az aranybegy állandóan saját volt nevét kiabálja: „szolgabíró! szolgabíró!“ azaz magyar bíró

Igy tartja a legenda.

A c z i n e g e. (Pițigușul). Egy legenda szerint, mikor isten minden madárnak kiszabta volna a maga élelmét, a c z i n e g é n e k a disznótök magot rendelte táplálékul. A c z i n e g e meg volt elégedve a maga táplálékával, s el is repült felkeresendő azt a világban.

Ősz volt épen s ráakadt egy törökbuzás földre, a melyen sok disznótök diszelgett. A c z i n e g e mindenképen hozzá akart férni élelméhez, de semmikép sem jutott hozzá, mert a külseje kemény volt. Végre annyiban hagyta a dolgot s más élelem után nézett, apró legyeket fogdosott, férgekre vadászott. Így élt ő, a míg Jézus Krisztus a földre jött.

Ekkor, hallván, hogy Krisztus sok emberrel tesz jót, ő is elment hozzá s panaszkodott neki, hogy hiában rendelte az isten az ő számára a disznótök magot táplálékul, mert nem tud hozzá férni, nem tudja annak semmi hasznát venni. Kérte a Megváltót, csinálna a gyümölcsön valami lyukat, hogy a tökkbe juthasson, s hogy a magot megehesse. Kérése teljesült, s a c z i n e g e a magot belőle mind megette.

Azóta a c z i n e g e mihelyest disznótököt lát, azonnal körös-körül járja azt, keresi rajta a lyukat, s ha ráakad a magot megeszi.

Azonban gyakran vesztére megy be a lyukon, mert elfelejtette arra kérni Krisztus urunkat, hogy két lyukat csináljon a tökön, hogy az egyikben be-, a másikon pedig kimehessen.

A gyermekek disznótökkel fogják a c z i n e g é t.

B ú b o s b a n k a. (Pupăză). E madár rovarokkal táplálkozik.

Egy legenda szerint, mikor isten már minden madarat megteremtett volna s tollakkal felekesítette volna őket, hogy a levegőben repülhessenek, gondoskodott élelmükről is.

A bankának a törökbúza jutott, de ő nem elégedett meg a megszábot élelemmel, hanem mást kért. Isten ekkor rozskenyeret rendelt számára, de neki ez sem tetszett volt, a míg végre Isten hajolt az ő kérelmére s búza kenyeret adott neki.

A banka jól lakott a neki rendelt élelemből, de utóvégre, egyebet is kért, s nem volt teljesen megelégedve ezzel sem.

Ekkor isten megátkozta a bankát s úgy rendelkezett vele, hogy miután ő kitünő ételekkel sem elégedett meg, azontul csak tisztátalan dolgokkal táplálkozzék.

E madár kezdetben fészket is a legszebb virágokból rakta össze. Az istent azonban folytonosan zaklatta s még szebb és illatosabb virágokat követelt tőle, a miért aztán keserűen meglakolt, mert az isten vele úgy rendelkezett, hogy fészke minden madár-fészkek között a legtisztátalanabb legyen.

Több legenda ismeretes e madárról.

Egy másik legenda szerint az örmények őse ellenségei elől menekülvén, erdőhöz ért, melynek sáros útján elcsigázott lován lassan ballagott előre. Az örmény hallgatta a kakukot. De a mint így haladna, egyszer a ló földreveti magát s belemélyed a sártengerbe.

Semmiféle úton és módon nem tudta lábra állítani.

Egyszer csak megjelenik egy különös madár, a banka, s ágról ágra szállva énekelte: hup! hup! hup! upupupu! hup! hup! hup!!

Az örmény lova megijedt a különös madártól, minden erejét összeszedte és nagyot erőlködvén talpra állott. Nagy volt az öröm. Tarisnyáit az örmény felrakta lovára, felült reá s tovább ballagott rajta.

Nem volt az örmény háládatlan a madárral szemben. Valódi kakuk madárjának fogadta a búbos bankát, s azóta a román nép ezt „örmény kakuknak“ nevezi. A míg a kakuk ezt kiabálta cucu! cucu! a ló lebukott; míg a banka hop! hop! hop! kiáltására felállott, így méltán lehet a banka kakuk s a kakuk banka az örmény előtt.

A gólya (Cocostárgul). Krisztus egyszer Szent Péterrel elment körülnézni a világba. Egyszer csak minden oldalról utálatos esuszó-mászó állatok bujkáltak ki a földből, mocsárokból, úgy hogy haladniok lehetetlenség volt; egyik jajgatott, a másik csipett, a harmadik harapott.

Szent Péter nem állhatta meg szó nélkül s mondá:

— Uram! minden jó és szép a mit alkotál, de már ezeket, a miket most látok, ki nem állhatom! Mit gondolsz, uram! nem volna-e jó megtisztítani ezektől a földet, hogy legalább ezek miatt ne szenvedjen az emberiség?

Krisztus urunk igazat adott Péternek. A csúszó-mászó állatokat a földről mind összefogdosta s egy zsákba dugta be, melyet a hátára vett és mentek tovább.

Találkoztak egy emberrel, a ki a tenger felé tartott. Megszólították.

— Jó ember, nem lennél szíves e zsákot a tengerpartra vinni?

— Miért ne, mikor utam épen oda vezet! felelé.

— Vedd hát! Ha a tengerparthoz érsz, a zsák száját fordítsd a tenger felé, bonts ki azt, hadd hulljon be egész tartalma a tengerbe; de addig ki ne bontsd.

Az ember felvette a zsákot és eltűnt vele. Mikor aztán Krisztus urunkat nem látta volna már, letette a zsákot; ölte a kíváncsiság tartalma miatt. Mi lehet a zsákban? Kincs? vagy csak épen csúfolkodtak vele? Végre is győzött rajta a kíváncsiság s kibontotta azt.

Alig kapott a zsák egy kis nyílást, kitörtek rajta az utálatos állatok s menekültek a merre csak lehetett.

Egy idő múlva az ember ismét találkozott Krisztus urunkkal, a ki szemrehányást tett neki kíváncsiságáért, egyuttal gólyát csinált belőle, s utasította, hogy egész életét ama kiszabadult állatok összefogdosásában töltse el, a mig csak el nem pusztítja őket a föld színéről.

Azóta pusztítja a gólya a csúszó-mászó állatokat, a mig csak teljesen el nem pusztítja a föld színéről.

A rigó. (Mierla). Mondják, hogy a rigó egykor nem volt madár, hanem szép királyleány, a ki mindenféle tekintetben felette állott volt az akkori királyleányoknak. Haja aranyszálakból állott.

Egyszer aztán férjhezment, urát szerette, azonban ez beteg lett s elhalálozott. Az asszony sokáig siratta férjét, a kit épen akkor vesztett el, a mikor rájuk nézve legszebb volt a világ; nem vigasztalta őt meg semmi.

Miután látta, hogy nem tud magán uralkodni, kérte az istent csinálna belőle valamely madarat, hogy így sorsán változtatva legyen. Isten meghallgatta az ő kérését, rigót csinált a leányból, fekete tolla az ő gyászát képviselte, csőre sárga volt, mint a viasz. Rögön eltávozott a királyi lakból, összejárta az erdőket, ha rátalálna valahol hű párjára.— Énekelt, hátha valahogy énekének varázsával fel tudná majd támasztani volt hitvesét.

Azért oly tanulékony e madár. Mindenféle éneket, a mire csak tanítják, eltanul, hogy annál könnyebben elérhesse célját. Fészkét közel rakja a földhez, bokrokban; közel a temetőhöz, hogy ura annál biztosabban meghallhassa hangját.

Egy más legenda szerint a rigó titokban a kakukkal szerelmeskedik; mihelyt az beteg lesz, a kakuk mindjárt mellette terem és megvigasztalja őt.

A nép azt hiszi, hogy a rigó a kakuk nővére.

A pacsirta. (Ciocârlie). Nem egy legenda támadt e szépen éneklő madárról.

Volt egyszer egy királyi pár. Nem volt gyermekök, könyörögtek tehát az istennek s megáldotta őket egy leánykával. Luminióra-nak hívták, azért, mert szemük fénye volt, szerették minde nek felett.

A leányka magába zárkozott, otthon ülő volt. Szülői elküldték sétálni s egyszer eltűnt. Mikor hazatért azt kérdezték tőle szülői, hogy mi tetszett neki leginkább?

— A Nap! felelé.

S a leányka valóban szerelmes lett a Napba. Délutánonként mindig gyönyörködött a lemenő égitestben. Mikor pedig eltűnt szemei elől, búsult és sirt. A leány napról-napra fogyott, a szülői azt sem tudták mi bántja.

Egy napon azzal állott elő szülőinek, hogy ő eltávozik a szülői háztól. Hiában kérte atyja, anyja, ő kérelhetetlen maradt; elment, még pedig napirányban felkeresni a Napot.

Egy temetőhez ért, sok katonára akadt. Felöltözött egyiknek a ruhájába, s felülvén egy ott leelő lóra, tovább ment.

Utjában talált egy vén asszonyt, a kit Sötétségnek (Intucime) hívták. Ez utbaigazítást adott, hogy mind csak napirányban kell mennie, a míg elér egy magas hegyhez s ha azon keresztül tud majd hatolni, akkor könnyen elérheti célját.

A leány sok utazás után a hegyhez érkezett; de lova nem lévén megpatkolva, nem tudott a falegyenességü hegyen keresztül hatolni. Egy jó ember segített a bajon, lovát megpatkolta s keresztül jutott a hegyen.

Itt nem sokára harciba keveredett s csodás tényei után férjet ajánlott neki a megsegített király, hanem a lány egy napon csak eltűnt a királyi lakból.

Egy vén emberhez ért, a kit tisztába tett, mert magával jötehetetlen volt. Ezért a leányt útba igazította a Nap felé.

— A Nap útja nem veszélyes. Ide már nincs is messze az ő lakása, mondá a vén ember. Hanem odáig akadni fogsz még háromfejű kutyákra, a melyek a Nap útját őrzik. Ad nekik e kenyeret. A nap lakása előtt pedig egy szép forrás van, abból, mielőtt bemenél a Nap palotájába, igyál.

A lány elindult; az uton nem sokára háromfejű kutyákra akadt, melyek rárohantak. Csak az oda dobott kenyér tudta őket elcsendesíteni. Végre a forráshoz ért, mely már a Nap palotája előtt állott. Ivott belőle, s felmenvén a palotába látta ragyogóan a Napot, szépségnek, fiatalnak és fénylőnek találta azt. Nem tudta mi tevős legyen? Karjaiba akart futni, magához akarta ölelni.

A Napot is valami különös érzés szállta meg a leány látására.

Ám de ott volt a Nap anyja. Ez észrevette a bajt, mely fiát fenyegette. A Nap ártatlan volt és érintetlen, tisztaságát meg kellett védelmeznie.

Nagy bűn terhelte a leány szívét, hogy a Napra mert nézni. A Nap anyja ezen vakmerőségét azzal büntette meg, hogy madárrá változtatta, még pedig oly madárrá, mely naponként a Nap felé repül, s epedő dal által könyörög a Naptól szerelmet.

Azért tör a pacsirta ma is felfelé; azért oly epedő az ő dala, mert szerelmesétől ép akkor választották el, a midőn oly hosszú út után, ráakadt s vele boldog lehetett volna.

Kétfejű sas. (Pajurā). A román mese-világ leghatalmasabb madara, mely nem is a földön él, hanem a fekete világban — lumea neagră — vagyis az alvilágban. Fészkét rendszeren valamely forrás, vagy kút fölébe rakja, mely vizekben sárkányok laknak s a mese-világ hőseit aztán győzelemre segíti a sárkányokkal szemben. Számos mesében hatalmas szerepet játszik, a griffekkel ugyanazonos.

Ime egy legenda róla.

A nagy éhség idején, mely hogy mikor volt azt csak a jó isten tudja, egy asszonynak volt három gyermeke, két fiu és egy leány. Egy napon az asszony kenyeret dagasztva, annak bevetéséhez fogott. A két fiu azonban oly éhes volt, hogy nem tudták bevárni a míg a kenyér meg sült, hanem a lapátról a tésztát mind megették.

Anyjuk megátkozta őket, hogy legyenek madarak s a havasok legmagasabb csucsain deleljenek; ha kenyeret látnak, ne tudhassák megenni, valamint ő is látta a kenyeret s nem tudta miattuk megenni.

A két fiu elbúsulta magát s elbújdosott a háztól; mikor eltávoztak, nővérük nem volt otthon és így tőle el nem tudtak már búcsuzni sem.

Haza jövén a leány, egyre faggatta anyját: Miért nem jönnek a fiuk, hogy együtt egyenek az asztalnál?

Az anya azt mondá, hogy elmentek a világba, miután ő olyan nehéz körülmények között, mindeniket eltartani nem tudja. A leány sem akart erre otthon maradni, a nyakába vette ő is a világot, elment fivérei után. Eljutott a világ végéhez. Itt már megállapodott, mit ennie nem volt . . . . tünődött, s ezen tünődésében egy erdőt pillantott meg tele gyümölcsfákkal. Arra ment s ime az erdő közepén egy fényes kastélyra akadt, melynek kapuját két nagy vadállat őrizte.

Minden áron be akart jutni a kastélyba. Megvárta a míg a két vad állat elcsendesedett, elaludt, a mikor aztán felmászott a kastély kapujára s bejutott a kastély udvarába. Itt egy rókára akadt, a mely hozzá azon kérdést intézte: Miként juthatott a veszedelmes helyre, a midőn oda földi lény még be nem hatolhatott.

A leányka elmondta, mi járatban van.

— Mind szép! felelé a róka, csak hogy ha a kastély ura haza jő, bizonyára fel fog falni.

Erre a leány sirni, jajgatni kezdett, meghallotta a kastély urnője, a ki megvigasztalta, biztatván, hogy nem engedi, hogy baja történjék.

A kastély ura egy oroszlán volt, mely mikor haza jött reszketett minden lény az ő hatalmas tekintetétől. A nő megvendégelte urát, s mikor jól lakott volna, kegyelmet kért az oda menekült leány részére.

— Megkegyelmezek neki! feleli az oroszlán, csak előbb mégis tudnom kell mi járatban van?

A leány mindent elbeszél. Mint vált el az anyjától s miért? azért, hogy testvéreit keresse szerte a világban. Erre az oroszlán megszánta

a leányt s összehívta minden alattvalóját, mindeniket kikérdezte, hogy nem látták-e az eltűnt két fiu testvért?

Senki sem tudott róluk felvilágosítást adni, egyik sem ette meg őket. Az oroszlán megvigasztalta a leányt s útra bocsátotta, reményt nyújtván, hogy így élnek, s feltalálhatja még őket.

A leány tehát tovább ment. Talált egy kunyhót, melynek öreg asszony lakója, felvilágosítást adott a két testvéréről, hogy azok meg voltak anyjuktól átkozva, s hogy madarak lettek, kétfejű sasok, — Pajure. — Az öreg asszony meg is mondta hol laknak, megmutatta a magos, roppant meredek havast, melynek ismét legmagasabb csucsán állt az ő kastélyuk.

Nem kellett sokáig a leálynak mennie. Bemenvén a kastélyba, egy fényes terembe nyitott be, melynek közepén terített asztal volt, mindenféle ételekkel dúsan felszerelve. De a szobában senkit sem látott. Jóllakott s aztán elbujt. Testvérei haza jöttek, de ő csak harmadnapra állott elő, midőn testvérei kikutattak minden zugot, mert az ételek apadásáról rájöttek arra, hogy idegen lény van a palotában.

A két testvér nővérüket szívesen fogadták, azonban kijelentették neki, hogy ők csak úgy menekülnek meg az átoktól, hogy ha hét esztendeig egyetlen szót sem szól. Ha ezt kiállaná, úgy ők ismét emberek lesznek. Erre a kétfejű sasok elrepültek, nővérük pedig a kastélyban maradt.

Öt esztendeig nem szólott a lány egy szót sem. De látván, hogy testvérei akkor sem jönnek vissza, megtörte a hallgatást s beszélni kezdett. A legelső szóra megjelentek testvérei s mondták:

— Miután meg nem tartottad adott szavadat, menj a világba, élj, a mint tudsz, mi belőlünk többé ember nem lesz. — S erre elrepültek.

A két testvér azóta, kétfejű sas képeben él, az átokhoz mérten soha gabona ételt nem esznek; ételüket rablás útján szerzik meg, néha gyermekeket is elhurczolnak.

A kétfejű sas, mint említém, nagy szerepet játszik a román nép mese-világban. Kincseket őriznek, vagy hősöket más világra szállítanak, mindenféle csoda dolgokkal kapcsolatban állanak. De ez a madár ma már nem a földön él, hanem az alvilágban.

A Karvaly. (Gaia.) A felhők felett, nagy magasságban kering és onnan hallatja egyhangu kiáltását kááá! vagy gááá!

Egy legenda szerint, mikor Isten létre hozta volna a forrásokot, kútakat, az összes vizeket, felhívta a föld és az ég madarait, hogy segítsenek neki. Minden madár talpon volt; vájtak, turtak, medreket csináltak, a karvaly azonban távol tartotta magát a munkától, mondván, hogy bepiszkitja lábait.

Az Isten megneheztelt a karvalyra és megátkozta mondván:

— Minden madárnak megengedem, hogy a föld forrásaiból, patakjaiból, vizeiből igyék, csak neked és maradékaidnak nem. Csak akkor igyál, mikor eső esik; a mikor pedig forráshoz térsz, hogy enyhítsd szomjadat, pusztulj el!

És elfordítá tőle arcát. A karvaly azóta nem iszik a föld forrásaiból, hanem esővizzel él. Eső idején sem szabad neki csőrét kinyitva felfelé tartani, hogy az esőcseppek szájába hulljanak, hanem csak azzal a vízzel éri be, a mely szárnyaira, tollazatára tapad.

Erősen nagy melegségek, szárazságok idején azért tűnik el a karvaly a felhők között, hogy közelebb lévén az Istenhez, inkább meghallhassa az ő eső iránti kérelmét, hogy azt gyorsabban is teljesíthesse.

A karvaly pedig, ha forrás- vagy más földi vízből iszik, elpusztul, lévén minden viz annyira megsózva Isten által, hogy minden madár megizlelheti, csak a karvaly nem, reá nézve minden viz sós. A víz sóssága öli meg őt.

Egy másik legenda szerint a karvaly engedetlenségét látván a csóka, maga dolgozott helyette s csinálta az összes vizárkokat és medreket. Azért most is, mikor a csókák a karvalyt forrásvíz mellett látják, erősen méregbe jönek és elüldözik onnan.

A csóka. (Cióra). A román nép életében a csóka és összes társai nagy szerepet játszanak.

Egykor az Isten parancsot adott, hogy álljon elé minden madár s mutassa be előtte gyermekeit. Előállott minden madár az ő fiókáival; az Isten mindeniket megnőzte és tetszett neki mindenik. Mikor már minden madár eltávozott, érkezett a csóka az ő gyermekeivel.

— Kitől vetted e fiókát? — kérdi tőle az Isten.

— Kitől? — felelé a csóka — ez a fióka az enyém! — folytatá nagy büszkeséggel.

— Az nem lehetséges! — szólt az Isten. — Az én alkotásom ilyen fiókat létre nem hozhat. Indulj vissza és hozz nekem más gyermekeket, mert én ezt számba nem vehetem, lévén ő felette csúf.

A csóka erre elrepiült. Összejárta a világot, de nem talált szebb fiókat az övénél, egy se tetszett neki úgy, mint az övé. Visszatért az Istenhez, mondá:

— Uram! én a világot jártam össze, hogy parancsodat teljessem, de én szebb fiókára az enyémnél nem akadtam.

Az Isten mosolygott erre és azt mondá:

— Igazad van! Már látom, hogy a te gyermeked. Az anya előtt szebb gyermek az övénél nincs a világon.

Ezek után Isten számba vette a csóka fiókáját is.

Egy másik legenda szerint volt egyszer egy csóka, melynek fiókáit az ülü mind elvitte volt.

Törte a fejét erősen, mint tudná megmenteni gyermekeit az ülitől, hová rejtse el? mit csináljon velük? Végre is az a jó gondolata támadt, hogy komának hívja meg, akkor talán lesz annyi becsülete s nem falja fel gyermekeit többé.

Ugy is tett. Az ülü elfogadta a meghívást s megígérte, hogy gyermekeit többé bántani nem fogja.

— Azonban — folytatá az ülü — magyarázd meg nekem, miként néznek ki a te fiókáid, hogy aztán rájuk ismerhessek.

— Az én fiókáim? — kérdé a csóka — oh azok minden földi fióka között a legélénkebbek és a legszebbek — felelt büszkén a csóka.

— Jól van! — biztatá az ülü. — Teljék örömeid bennük. Én a mai naptól fogva őket bántani nem fogom.

Az ülü erre elvált a csókától, nézett élelem után. Akadt rigó, aranybegy s másféle fészkekre, a melyekben a fiókák mind olyan szépek voltak; nem bántotta őket, inkább éhezett s vádolta magát, mért tudott a csókával komaságba elegyedni.

Harmadnap ismét élelem után nézve, ráakadt a csóka fiókáira, a melyek oly felette csúfak voltak. Mind felfalta őket.

A csóka haza jövén, fészket üresen talála. Biztos volt benne, hogy az ülü vitte el. Csakhamar felkereste és szemrehányásokkal illette komáját. Hiában mentegetődzött az ülü, s hiában vádolta az anyát, mert nagyon szépeknek festette csúf gyermekeit, az mind nem hasz-

nált, a csóka üldözőbe vette a menekülő ülűt, de már az mind nem segített a dolgon.

Azóta a csóka mihelyt ülűt lát, mindjárt üldözőbe veszi.

A szarka. (Tarca.) Általánosan ismert madár ez is és nevéhez sok mindenféle babona és szokás fűződik.

Egyszer a madarak királya lakomára hívta össze az összes madarakat s megvendégelte őket szörnyen. Meg is volt elégedve mindenik, azonban a szarka tálból-tálba ugorva mondá: țire și mie! țire și mie! szóval folytonosan ételt kért.

A szakács megharagudott reá s egy fakalánnal hátba ütötte.

Hogy történt, hogy nem, a fakalán feje, legalább lenyomata, ott maradt a szarka hátán, míg a nyele farkká változott, addig ugyanis a szarkának nem volt farka. Erre a szarka ugrálni kezdett ide is, oda is, talán a fakalán nyele lehull róla, mind hiában, nem tudott tőle a mai napig sem megmenekedni.

Egy másik legenda szerint a szarka nem volt mindig madár, kezdetben csaplárleány volt, szép és merész; minden vendéget megölelt s ha szerét tehetette, meg is csalta mindeniket. Megneheztelt reá az Isten és madarat csinált belőle.

Miután Tarca, mint csaplár leány, a gazdának a vendégek megérkezését mindig hirül vitte, e szokásáról azután sem tudott lemondani, mindannyiszor rászáll a házra, melyhez vendég megy, előre bejelenti, hogy a vendég már útban van.

Az ökörszem. (Ochiul boului.) E kis madár mindig bokrok között bujkál, mindenki ismeri bizonyára.

Ismeretes legenda szól róla. Egykor a madarak királyt akartak választani. Nagy zavar ütött ki közöttök, mert nem tudtak megállapodásra jutni. Elhatározták végre, hogy az legyen a király, a ki legmagasabbra repül.

A sas repült fel legmagasabbra, s már ki akarták kiáltani királynak, a midőn egyszer csak az ökörszemet még magasabb ponton látják a sas felett repülni. A sas szárnyán huzta meg magát, s midőn látta, hogy az elfáradt s fennebb repülni már nem tud, ő fennebb szállott s diadalt aratott, királylyá lett.

Hanem csakhamar rájöttek a csalásra. Üldözőbe vették, törvény elébe akarták állítani. A kis ökörszem erre, látván, hogy a dolog nem tréfa, behúzta magát egy szűk faodúba, senki sem mehetett be utánna.

Elhatározták tehát a madarak, hogy kicéheztetik, őrt állítanak az odúnál s majd csak egyszer mégis kibúvik.

Az őrállás a bagolyra került, s mint nagyon álmos madár, egyszer csak elalszik, mint a güzü. A kis fogoly erre kibujt a lyukból s elosont, tömött bokrok közé menekült; kerítések lyukaiból ki nem repült többé. A madarak hirül vették az ökörszem kiszabadulását, egy rész a bagolyra támadt, a másik rész pedig az ökörszem után indult.

Azóta a bagoly csak éjjel mer előbujni, mikor t. i. a többi madár aluszik, s az ökörszem is csak bokrokat és szűk helyeket keres fel, hogy üldözői meg ne foghassák.

A barázdabillegető. (Codobaturä). Ki ne ismerné azt az élénk madarat, mely folyók, patakok partján, szántókon oly hetykén billegeti farkát az őt bámulók előtt. Több fajtát ismeri ennek is a román nép.

Hajdan a barázdabillegetőnek nem volt farka. Egyszer a pacsirta vendégségbe hívta volt meg. A kis barázdabillegető szégyelte magát fark nélkül előállani; elment azért az ökörszemhez, s néhány napra kölcsönbe kérte az övét. Szívesen kisegítette az ökörszem a hozzá folyamodót.

A barázdabillegetőnek nagyon megtetszett a kölcsön jószág, s folyton billegette azt.

A lakodalom több napig tartott. Hozzá ment az ökörszem s jószágát visszakövetelte, de hát a barázdabillegető nem akart tudni az egész dologról semmit.

Azóta van a barázdabillegetőnek farka, s az ökörszemnek pedig nincsen.

Egy másik legenda szerint, mikor isten megteremtett volna minden élő lényt, ételt adott mindeniknek. Mindenik jól lakott, csak a cigány és a barázdabillegető nem.

Megneheztelt reájuk ezért az isten és azt mondá a barázdabillegetőnek:

— Mikor jól fognak lakni a cigányok s lelkükből fogják állítani, hogy nem éhesek, akkor legyen neked csak szabad a faluk felé közeledni.

A cigánynak pedig:

— Csak akkor lakjatok jól, a mikor a barázdabillegetők a faluk felé fognak közeledni.

Azért a cigány soha jól nem lakik, bármily nagy vendégségben legyen is; ő soha sem mondja, hogy több már nem kell. Ezért a barázdabillegetőik se közelednek a faluk felé.

A román ember cigány madárnak is nevezi. (Pasere țigănescă).

A hattyu. (Lebăda.) Mint a tisztaság, fehérség és szépség jelképe szerepel a román nép előtt.

A legenda szerint volt egyszer egy fiatal király, a ki összes főembereivel vadászni ment. Nem lőhetett semmit, hazatérve valamely folyó magas gátja alatt látott egy hattyut, szépet, úszni a vízben. Meg akarta löni, de a hattyu sirására nem tette azt, hazavitte s cigányné szakácsnéjára bízta. A cigányné meg akarta készíteni urának az állatot, de hát a mikor meg akarná ölni, leánynyá változott. A király nagyon örvendett a szép leánynak, a ki elbeszélte, hogy szülői átok folytán hattyuvá lett s még két nővére van, a kik hasonló sorsban részesültek.

A király nőül vette a leányt; szép fiu gyermekkel áldotta meg az isten őket, a kik egymást különben is főrrón szerették. Nem sokára a király háborúba ment, a cigányleány pedig a királynő életére tört, egy kúthoz csalta a királyi kertben s belelökte; a hazatérő királynak pedig azt hazudta, hogy neje ismét hattyuvá változott s eltűnt a háztól.

Látván a király, hogy gyermekét a cigánynő anyailag ápolja, nőül vette őt. Minden énekest elhivott a lakodalmára.

Szép fűzfa nőtt ki a királyi kút mellett három ággal. Egy arra menő pásztor fiu furulyát vágott magának arról, s bele fűván gyönyörűen eljátszotta:

„Ne énekelj oly erősen, nagyon fáj az én szívem gyermekem után, a kit a bölcsőben hagytam, meddő emlő táplálja most, meddő emlője fekete cigánynénak!”

A többi énekesekkel ő is a királyi palotába ment s ő is énekelt, a király leginkább az ő énekét szerette meg. E furulya nem volt más mint a megölt királyné. Ismét azzá lett. A király a cigánynét megölette, s a hattyuból lett nővel ismét boldogan élt.

Ez volna a hattyu legendája.

Azonban nem folytatom tovább, különféle szárnyasról, hollóról, feeskéről, sólyomról, galambról, házi állatról, száz meg száz legenda forog közszájon, a melyek mind azt tanusítják, hogy a román

nép nagyon érdeklődik a szárnyas világ iránt. Minden madárnak sajátosságát valamely történettel köti össze, minden tulajdonság, vagy alak, külső megjelenés valamely okra vezettetik vissza.

Lássuk most ama közmondásokat, példabeszédeket, a melyek a szárnyasokról közszájon forognak.

III. Közmondások.

Nehéz volna ezeket egy csomóba összegyűjteni. Nincs ezeknek számuk.

A madárvilág egyes lényeinek tulajdonságait megfigyeli a román ember s a maga és társai tulajdonságaival összehasonlítja. Példáit leginkább a madárvilágból meríti; ha hatni akar, leginkább a madárvilágban észlelt jó avagy rossz tulajdonságokra, sajátosságokra hivatkozik. Bőven talál példákat. A madárvilágban egyaránt akad mindenfélére, s ő ki annyira tanulmányozta, ismeri is kimerítően. Csak néhányat említek e nemből.

Lássuk mindenek előtt a

k a k u k o t.

Több közmondás van a nép ajkán a kakukról, így mondják:

„Addig hallgasd a kakukot, a mig énekel.“

„Rosszul énekelt neki a kakuk,“ mondják arról, a ki semmi-féle dolgával nem boldogul.

„Jól énekelt neki a kakuk.“

„Ma énekelt neki is a kakuk.“ Az az ma jól ment a dolga neki is.

„Tudom, hogy énekelt a kakuk neki.“ Az az tudom, hogy szerencsés ember.

„Nem fog neki a kakuk énekelni!“ Nem fog szerencsés ember lenni.

„Pănă-i cucul!“ — Soha!

„Verje meg a kakuk,“ — (Bată-l cucul, —) üssön belé a szerencse.

„Ugy félti a feleségét, mint a kakuk.“ Az az erősen.

„Birjon a kakuk hajlékával,“ az az ne legyen nyugodalma, ne legyen hajléka.

„Ugy öltözködik, mint a kakuk.“ — az az gazdagon.

A nagyon részeg emberről azt mondják: E cuc!

„A kakuk akkor énekel, mig zöld a levél s nem akkor, midőn sárga.“

„A kakuk nem énekel addig, a míg rügyet nem lát.“

A hollóról mondják:

„Holló hollónak nem vájja ki a szemét.“

„A holló szájából csak krá-t lehet hallani;“ az az rossz embertől csak rosszat lehet várni.

„A hol dög van, oda gyűlnek a hollók is.“

„Hollóként igaz,“ — mondják arról az emberről, a ki egyet ígér és mást tesz.

„Kedvez a hollónak, hogy vádolhassa a galambot.“

A csókáról:

„Ott, a hol nincs jelen a páva, legszebb madárnak magát a csóka tartja.“

„Mintsem egész nyáron át csóka légy, inkább egy napig sólyom.“

„Mikor kérdezték a csókától: mely madár volna a legszebb? fiókáira mutatott.“

„Mintsem egy évig csóka, inkább egy napig sólyom.“

„Oda gyűlnek a csókák is, a hol dög van.“

„Nem lehet a csókát fülemile gyanánt eladni.“

„A csókának adhat akár mennyit, még is csak azt fogja kiáltani: gár!“

„Csóka csókához húz, más madarat nem szeret.“

„Csóka csókával!“

„A csóka csak csókának marad.“

„Csóka csókának nem vájja ki a szemét.“

„Egy csóka ganéj még be nem piszkítja a tengert.“

„Elrepült már a csóka a ház fölött“ az az eltávozott már a szerencse a háztól.

A szarkáról:

„Nem jó még! Hozná meg nevét a szarka.“

„Olyan a szája, mint a szarkác.“

„Ugy pereg a nyelve, mint a szarkának.“

„Ne szarkáskodjál annyit!“

„Ugrál, mint a szarka.“

A bankáról:

„Felékesítette magát, mint a banka.“

„Megtölti fészket, mint a banka.“

Hogyha valaki valakinek rosszat, ócsárlót mond, azt szokta mondani a sértett: „Bankát — pupázá-t — nyomott arcomra.“

A gerléről:

- „Mint két gerle, úgy szerelmeskednek.“
- „Ugy szeretik egymást, mint egy gerlepár.“
- „Légy okos, mint a kigyó; munkás, mint a méh és epedő, mint a gerlicze.“

A verébről:

- „A sündisznót mesterséggel, a verebet hernyóval szokás megfogni.“
- „Mintsem egy hétig veréb, jobb egy napig sólyom.“
- „Összevesznek a verebek az emberek hernyói felett.“
- „Ezer verébnél a kerítésen, többet ér egy a nyárson.“
- „A veréb fiókának látszik, pedig az ördög tudja éveinek számát.“
- Veréb nyelvet is ismer a román nép, midőn beszéd közben egy-egy hang ismételtetik.

A tyúkról:

- „A tyúk vizet iszik s ránéz az égre.“
- „Az öreg tyúk húsa ad jó levest.“
- „A tyúk, mely sokat kodácsol, nem tojik.“
- „A tyúk egy helyt kodácsol, s más helyt tojik.“
- „A tyúk nem lehet csirkével és tojással egyszerre.“
- „Bele tojt a tyúk a kucsmájába.“
- „A hol a tyúk kodácsol, ott a kakas hallgat.“
- „A kotló sohasem kövér.“
- „A mely tyúk este kodácsol, annak reggel nincs tojása.“
- „Mikor a tyúk törökbuza között látja magát, kapargál a lábával.“

A kakasról:

- „Inkább egy napig kakas, mint egy egész nyáron át tyúk.“
- „A hol sok kakas kukurigol, ott késik a hajnal.“
- „Ne kukurigoljon soha kakasom az ő kerítésén,“ azaz legyen mindig nyomorult szegény.
- „Minden kakas az ő szemétdombján kukurigol.“
- „Ugy karikázik, mint a kakas, mikor tyúkjai között van.“

A páváról:

- „Oly szép, mint a páva.“
- „A pávának szép tollzata van, de csúnyák a lábai.“

„Felékesíti magát, mint a páva s mind dicséretből él.“

„A páva, ha tetszeni akar, hallgasson.“

A libáról:

„Őszkor szokás megszámitni a pipéket.“ Tudvalevőleg az üli legtöbb kárt ezekben szokott tenni s őszre alig marad meg belőlük egynehány.

„Nagy baj, mikor az ember a libáktól vásárol kukoriczát.“

„A ki ma egy tőt, holnap már egy libát lop.“

„Nem kell az árpát a libákra vesztegetni.“

A harkályról:

„A harkály felkeresi az élő fát s ott kalapácsolja, a hol legyengébb.“

A sasról:

„Sas szeme van. Tekintete, mint a sasé“

„A sas helyt áll, figyel, de legyekre nem vadászik.“

„Más a sas és más a pillangó szeme.“

„A szárnya-tépett sas nem tud többé fölfelé emelkedni.“

A fülemiléről:

„A fülemile szép énekével a vadászt magához csalja.“

„A bagoly nem költ ki fülemilét.“

Nem rendelkezem annyi térrel, hogy a román nép száján forgó közmondásokat e nemből elősoroljam. A sok szójáték, példabeszéd köteteket adna ki.

IV. A madarak a népköltészetben.

Csak néhány termékre hivatkozom. Nem lehetne felölelni mind az erre vonatkozó népköltészeti darabokat.

A román ember költészetében legtöbbet a kakukkal, a sólyommal és a gerlével foglalkozik.

Ez az epedő szerelem, a sólyom a bátorság, vitézség jelképe, míg a kakukhoz mindannyiszor folyamodik, valahányszor hirt akar hallani valakiről, vagy adni valakinek. Gyakran történiük hivatkozás a rigóra is. Alig van különben költemény, a melyben a román ember madárra, patakra, falevéltre, szóval a szabad természet valamely alkotására ne hivatkoznék.

Ime néhány mutatvány:

1.

A szép kakuk repül, repül . . .
 Több napja, hogy ágon nem ül;
 Hegyen, völgyön, vizen, árkon,
 Csak repülni, szállni látom.
 . . . Ha a kakuk vitéz volna,
 Elűzhetné bánatomat;
 Hej, de ő egy szabad madár,
 Zöld erdőkben, lombok közt jár,
 Énekelni leszáll ágra,
 Búmat nem is veszi számba'.

2.

— Honnan repülsz kakuk madár?
 — Messze tájról, a hol nyár van?
 — Messze tájról? künn nem láttad,
 Értem égő kis rózsámat?
 — Lehet! — de rá nem ismertem!

3.

Elmegyek én a vásárba,
 Lássam, mi a kakuk ára?
 Ha a kakuk olesó volna,
 Megvásárlók egyet nyomba', —
 Eleresztem a kis kertbe,
 Lesz majd ének reggel, este.
 Erre jönnek majd a lányok,
 Szivesen a kiket látok,
 És a kedves kakuk-szóra,
 Mind megállnak majd a sorba'.
 Virágbokor alá bújnak,
 Szerelemről sugnak-búgnak.
 Én meg szépen, lábujjhegyen,
 Ugy, hogy észre egy se vegyen,
 A kis bokrot ha elérem,
 El is fogom őket szépen.
 A tilosban, hogy elfogtam,
 Csókot kérek majd zálogban,
 S im egy olesó kakuk tolla,
 Mily sok édes csókot hozna.

4.

Hej te kakuk szép madár!
 Menj, mert rózsám várva-vár,

S mond, hogy én azt izentem,
 Jöjjön gyorsan érettem,
 Mert nem bírom keservem!

A holló szintén hirt hozó madár, megjelenik ott, hol veszedelmet, pusztulást érez. Így például a Gruia ezimü balladában a török rabságba jutott Gruia így szólítja meg a hollót:

5.

. . . Messze tájról repült rája,
 Holló madár fiókája.
 — Holló madár fiókája!
 Orrod hamar de megérzi,
 Hogy van veszni való férfi!
 Ide jöttél sebes szárnyon,
 Tüskén, bokron, vizen, árkon,
 Tán húsomat, hogy megedd,
 Tán véretem, hogy megidd,
 Életemet, hogy elvidd?
 — Gruia, Gruia, Novák fia!
 Nem megenni lány husodat,
 Sem meginni szép véredet,
 Sem elvinni életedet,
 Jöttem ide sebes szárnyon,
 Tüskén, bokron, vizen, árkon.
 Atyád küldött ide, mintha
 Balsorsodat tudta volna.

6.

Sárga rigó fiókája,
 Repülj el csak messze tájra.
 Repüld át a mezőt, erdőt,
 Szeld át gyorsan a világot,
 Mig szereted a világot.
 Szállj bokorba, esermely mellé,
 Vastag árnyék, virág felé,
 Fel az égre, le a földre,
 A mig jut a kedvből többre,
 Mert eljöhet nemsokára,
 A bánatnak éjszakája,
 Bár föld alá meneküljél,
 Nem fordíthatsz neki hátat,
 Elér oda is a bánat.

7.

Itt adom a „Kakuk és gerle“ című költeményt Vulkán József fordításában, melyről említettem, hogy több ázsiai nép költészetében is előfordul:

A kakuk:

Fejér kis madárka,
Gerlicze madárka,
Jöjj, szeressük egymást,
A míg élünk folyvást.
Ha esik, ha nap süt,
Bokorban, mindenütt,
Holdvilágos éjjel,
Tisztán, hiven, kőjjel.

A gerlicze:

Lennék csak egyedül,
Szeretnék szívből;
De anyádtól félek,
Mert ő gonosz lélek;
Félek haragjától,
Mert ő átvarázsol,
Ha szeretni látna,
Utól érne átka,
És megbabonázna.

A kakuk:

Fehér kis madárka,
Gerlicze madárka,

Ne légy nékem

Ellenségem!

Nézd a zöld tavaszt!
Itt a lomb s haraszt
Sugja: szercelem!
Szeress, édesem!

A gerlicze:

Hallgass kakuk, kérlek!
Nem hallgatlak én meg
Hagyj te nekem békét,
Mert megbánod végét;
Átváltozom, várj csak,
S leszek kis pogácsa,
Könyekkel locsolva,
S a parázsba dobva,
Tűztől megégetve,
Mindentől megvetve.

A kakuk:

Ölts bármi alakot,
Békét még sem hagyok,
És követlek legott.
Átváltozom hát,
S leszek kis lapát,
Tűzbe megyek hozzád,
Megcsókolom orezád,
Szépen betakarlak,
A tűztől megóvjak.
S ekként valahogy,
Ellenszenved fogy,
S kényszerítve tán,
Megszeretsz babám!

A gerlicze:

Lennék csak egyedül
Szeretnék szívből;
De anyádtól félek,
Mert ő gonosz lélek;
Félek haragjától,
Mert ő átvarázsol.

S drága kincsem,

Inkább, mintsem

Ő megpirongasson,

Vagy megbabonázzon,

Mert szeretni merlek,

Átváltozom, s leszek

Egy sugár nádszál,

Mely a tóban áll.

A kakuk:

Ölts bármi alakot,

Békét mégsem hagyok.

És követlek legott;

Átváltozom szintén,

Leszek juhászlegény,

S keresek a tóban,

Egy nádszálat gyorsan.

S ha meglátlak,

Majd levágjak,

Megesinállak
Furulyának.

S furulyázom véled,
Csókolgatlak téged.

A gerlicze:

Eredj kakuk, kérlek!
Nem hallgatlak én meg,

Icizike,
Piczike,
Eszemadta

Kis madárka,

Én is szeretnék;
De anyádtól félek,
Mert ő gonosz csont,
Mindent csak ront-bont.
Mintsem véle lakjam,
Átváltozom magam,
S rád gondolva ekkép.
Leszek kis templomkép.

A kakuk:

Ölts bármi alakot,

Békét mégsem hagyok,
És követlek legott,
Ha lennél templomkép,
Én meg kispap lennék,
Ájtatosan, mint ez,
Járnék a képekhez,
S leborulva orcám,
Sorba megcsókolnám,
Hétfő reggeltől mindig,
Egész vasárnapig;
S ha megtalálnálak,
Ekkép szólítnálak:
Szentséges kis képem,
Légy madárkám nékem,
Jöjj, szeressük egymást,
A míg élünk folyvást,
Ha esik, ha nap süt,
Bokorban, mindenütt
Ha csillag van, hold süt,
Mind, örökké együtt!

8.

Bús lesz a gerle madárka,
Hogyha elpusztul a párja;
Pusztán bolyong, repül gyorsan,
Ha oda ért tovább onnan. . .
Életén át gyászol mindig,
Más gerlicéhez nem szegődik;
A zöld erdőt is megjárja,
Virulását nem is látja.
Mig elfárad bolyong, repül,
De zöld ágra akkor sem ül,
Hogyha talán le is szállna,
Rászáll egy-egy száraz ágra;
Vagy rászáll a csürtetőre,
Étel, ital nincs inyére.
Ha folydogál csernely, patak,
Felzavarja s tovább halad.
A vadászt, ha jőni látja,
Eleibe repül szárnya.

9.

Szürke tollu kakuk madár,
Szépen dalolsz, ha jó a nyár.

Eltartalak piros borral,
 Szép búzából lágy czipóval,
 Leszesz lelkem drágasága,
 Csak jöjj s dalolj palotámba'.
 — Méreg legyen hordód leve,
 Czipód t a penész egye,
 Inkább szállok ágról-ágra, —
 Szabadságnak nincsen ára!

V. Szokás, balhit, kuruzslás.

A szárnyasok a balhit sokaságát támasztották a román ember lelkében; a babona, a kuruzslás számos nemével állanak szoros összeköttetésben a madarak.

Mint puszta anyagot, igtatom a következőket ide; lesz alkalmam összehasonlító alapon dolgozni fel a román nép e nemű dolgait.

A tengerből egy csöppet adok. Lássuk először is a kakukot.

A román ember nagy sulyt fektet arra, hogy midőn a kakukot először hallja, pénz legyen nála; ez esetben egész éven át pénzben fogyatozást látni nem fog. Innen mondják a szegény emberről: „még annyi pénze sem volt, mivel a kakukot hallgassa.“ Az első kakukszónál megelégedett gyomor és tisztára mosott test is szükséges, így az illető sem megéhezni, sem pedig megbetegedni nem fog azon évben.

A pénzt zörgetve, e szókat szokás a kakukhoz intézni:

„A hány toll van a testeden, annyi arany legyen az erszényemben.“

Hanem a szegényről is gondoskodva van, hogy pénzhez jusson. Az, a kinél nincs kakukszóláskor pénz, figyelje meg, mely ágon énekelt a madár, törjön abból egy darabkát s hordja állandóan magánál, egész éven át lesz pénze a nép hite szerint.

A kakuk titokszerű madár, mely szoros kapcsolatban van az ember életével, sorsával. Ha a kakuk jobbról énekel, jót, ha pedig balról, rosszat jelent. Az sem jó, ha a kakuk háta megett szól az embernek, szemben azonban ismét szerencsét jelent.

Mindezen balhit a román nép dalaiban élénk kifejezésre talál.

A kakuk megmondja hány évet él az ember. Népies felfogás szerint a hányszor szól, annyi évre számíthat az, a ki hallgatja. De hogyha a kakuk felette sokat, például száznál többet kakukol, el szokás kergetni.

Fiatal szerelmesek a kakuktól tudják meg, mikor lesz a menyegzőjük. A feltett kérdésre, ha a kakuk nem szól, akkor a házasság a legrövidebb idő alatt létesülni fog, különben annyi évre, a hány hangot adni fog.

Mint említettem, a veréb valóságos réme a román embernek. Semmiféle ijesztő eszközzel nem tudja búzáját tőle megőrizni; babonához is folyamodik.

Hushagyókedden felette üdvös dolog az asztal minden morzsáit összeszedni, kivinni, keletre szétszórva azt mondani: „Ég madarai! Saját asztalomról nyujtok nektek élelmet, legyetek velem megelégedve s tartsátok magatokat távol buzavetéseimtől.“

Mikor a gazda kiviszi tiszta búzáját vetés végett, jól megköti a zsákok száját, s szájjal kifelé teszi fel a szekérre, szájjal lefelé fordítva veszi le őket s csak azután oldja ki. Aztán kivesz egy marék búzát s a saját földjén állva, idegen földekre szórja el, mondván: „Szent Urnő, Mária! Szent anya! Én e búzát az ég madarainak adom táplálékul, a többi búzámtól azonban legyenek eltiltva, szájuk bekötve!“ Mikor pedig a búzát kifelé szórja, szemeit behunyja és ezeket mondja: „Szent Urnő, Mária! Szent anya! Ugy ne lássák a verebek az én búzaföldemet, a mint nem látok én most!“ Mikor pedig kinyitja a szemeit, először valamely magas hegytetőre szokott nézni.

Ha a búza érni kezd s a verebek már jelentkeznek körülötte, a következőket szokás eszelekedni. Valamely szülőnek legkissebbik fia a búzaföldre megy, s ott levette magáról minden ruhát, beköti szemeit zsebkendővel, kezében oly gyertyát tart, a melynek világánál valamely ember mult ki; kezében holt embernek a haját is tartva, a gyújtott gyertyával megkerüli a búzaföldet és mondja: „A mint nem látok én most, s a mint nem lát a halott, ugy ne lássák a verebek e búzaföldet; és ugy ne álljon a verébnek esze e búzaföldre, a mint nem áll a halottnak a világra.“ Azután leszakít néhány búzakaralást és összekötve a halott hajával, mondja: „Én nem e kalászokat kötöm össze, hanem a madarak száját kötöm be és ugy ne tudjanak a verebek szájukkal enni, a hogy nem tud a halott; és ugy ne lássák a verebek a búzaföldet, a mint nem látja a halott a világot.“

A nép hite szerint a verebek elszaporodása éhséget jelent; mi-

kor sok a veréb, kevés lesz a kenyérnek való. Van egy nap, melyen ha bőjtöl a román ember, gabonáját nem bántja a veréb.

A hollót illetőleg a következőket hiszi a nép:

Hogyha valamely falu fölött két-három holló kárrogva, verekedve átrepül, döghalál lesz vagy az emberek, vagy az állatok között ama faluban.

Ha két holló, szemben repülve, valamely ház felett találkoznak, abból a házból valaki elhalálozik.

A merre sok holló jár, ott döghalál lesz; ha sok holló repdes valahol, rossz jelnek tekintik.

Ha valamely juhakol felett hollók kárrognak, a juhnyájt a pásztor erősebben őrzi, mert, hite szerint, a kárrogás a vadállatok közeledését jelenti.

Ha holló kárrog valamely szarvasmarha előtt, ama állat elhullását jelenti. Ha marhacsorda felett kárrognak a hollók, a pásztor úgy hiszi, hogy valamely marha elhullását kérik az istentől, hogy legyen mit enniök.

Ha repülő holló épen valamely ember feje felett kárrog, annak halálát jelenti.

Varázslónők nagy hasznát veszik a hollónak. Különösen a hollószív jelentékeny, mert orvosolja a nyavalyatörést.

Tudvalevőleg a hollók inkább páronként repülnek. Hogyha ily hollópárt ló valaki s szívéket kitépve a beteggel eteti meg, a nehéz kór többé nem jó reá. Ugyane betegség ellen használják a holló tollát, megfüstölni szokás vele a beteget.

A hollófagygyu jó orvosság a sükettség ellen, megkenik vele a beteg fülét. Részegség ellen ismét a hollószívet veszik elő; megszáritják, apróra összetörik, s mikor részeg az illető, megitatják vele egy pohár pálinkában, vagy borban. Szenvedélyétől megválik.

Nagy szerepet visz e madár a román nép meséiben is.

A csókáról szintén sok balhit van forgalomban.

Őszkor a csókák, hogyha erősen fenn repülnek, a néphit úgy tartja, hogy búzakalászatokat visznek keletfelé remetéknek, a kik csak olyan idegen országokból vitt búzával táplálkoznak.

Minden csóka megfürösztí fiókáját a határok között levő valamely vízben. E víz igen nagy szerepet játszik a kuruzslásoknál. Így ha valaki valakinek nyugodalmát akarja megrontani, kilencz vénasz-

szonynak veszi igénybe a fáradságát. Ezek éjjel felkeresik az ilyen vizet, dühödt farkas szőrét mártogatják benne s mindenik kimárt három cseppet s bele önti a kivitt s már használatban nem lévő csuporba. Kilencz egymásután következő éjjel 12 órakor teszik ezt. Az így összegyűjtött viz aztán igen hatalmas szer.

A bukovinai románok úgy hiszik, hogy a csókák kormányozzák a szeleket; ők nemcsak a széllel, de a szél ellen is tudnak repülni. Együttal az időváltozást is jelzik. Ha a csókák magasan repülnek, rossz időt jeleznek. Ha sokan gyűlnek össze s nyugtalankodva kráknognak, vihart jelent. Esőt jelent, ha a csókák fákon nyugodtan ülnek.

Mikor a gyermeknek kihull a foga, a kezébe szokta venni azt s a csóka felé tartva mondja: „Nesze csóka egy vas fog, adj helyébe egy aczélból valót!”

Vendéget a szarka szokott hozni. Ha a szarka a háztetőre, vagy valamely karóra száll s ott a farkát többször emelgetve, hangot ad, vendég fog a házhoz érkezni; de hirt is jelent. Ez a hit majdnem általános.

Ha télen sok szarka gyűl össze s nagy zajt csapnak, vihart jelent. Ha hajnalban csak egy szarka jó elő a fészekből, esőt, ha mind a kettő, szép időt jelent. Ehséget jelent, ha a szarkák a törökbúza csóket kibontják s megeszik a szemeket.

Szarkamáj és velő megszáritva és összetörve hatalmas varázsszer. A kinek italába ilyent tesznek, annak nincs többé nyugodalma.

Tavaszzsal, mielőtt a méhkasokat kinyitják, ha valaki szarkát lő s megsütve oda teszi valamely méhkas alá, az a méhcsalád sokat fog rajozni és felette sok mézet fog gyűjteni; jobb lesz mindeniknél.

A lovak köhögését is szarkával szokták gyógyítani. Kemenczében tüzet raknak, bedobják a szarkát s korommá égetik, aztán összetörik lisztté s lósóskával (*rumex acutus*) vegyítve adják a beteg lónak.

Gyógyitnak vele veszettséget is. Fogni szokás, ha lehetséges, élő szarkát, azt hamúvá égetik meg, a hamút aztán a megdühödött állatnak adják be vízben. E hamú korpában beadva, minden belső fájdalmat eloszlat az állatoknál. A szarka istállóban, vagy más helyen, a hol állatok szoktak hálni, kifeszítve távol tartja a gonosz szellemeket. Az ördög félni szokott a szarkától.

A fecske egy legenda szerint kezdetben nő volt, azért rakja fészkrét

a házak hiújába s szereti az emberek társaságát. A román nép hite szerint, vétek fecskét csak érinteni is, annál inkább fészket lerombolni, mert szent, s mert az isten tyúkjának tartják. Szerencsés a ház, a melyen fecskefészek van; búbjolt helyeken a fecske nem rak fészket soha. A ki lerombolja házánál a fecskefészket, az saját szerencsését rontja meg.

Különben a ki a fecskét először csiripelve látja, nem lesz szerencsés azon évben, míg először repülő fecskét látni szerencsét jelent. Egy fecskét látni, egyedüliséget jelent; párjával ha látja a leány, bizonyára férjhez megy abban az estendőben.

Fecske, hogyha szarvasmarha alatt repül el, nem jó, az állat megbetegszik. A fecskefészek jó orvosságnak is, égési sebeknél. Az elhagyott fecskefészket vízben meglágyítják, s annak anyagával a sebet bekötik. Torokgyík ellen is használják gyógyszerül. Fecskefészekkel szokták megfüstölni azt is, a kit a hideg ráz.

Esőt jelent, ha a fecske nagyon alant, úgy szólva a földet érintve, repül. Ha a felhők között elveszve repül, vihart, ha csak magasan repül, jó időt jelent.

Mikor a búbos banka megjelenik tavaszkor hazánkban, a szántóvető a zabját már elvetheti; ha márczius hónapban énekel a banka, termékeny évet lehet várni; nyáron át, ha kelletténél többet énekel, esőt hoz; ha este későn énekel, háborút és drágaságot jelent. A ki hamarabb hallja a bankát szólani a kakuknál, annak rosszul fog menni dolga egész éven át.

A gólya fészket bántani, tojásait, fiókáit elvenni, nagy szerencsétlenség, mert a gólya tüzes üszköt hoz és mindent felgyújt, szárnyainak verésével élesztvén a tüzet. Megérzi, megtudja a gólya, hogy ki a hibás; ha idegen cselekszik rosszat vele, otthon keresi fel őt s felgyújtja házát a távolban is.

Ugy hiszi a román ember, hogy a gólya elismerésül, fizetés gyanánt, fiókáiból a gazdának egyet ledob az udvarra, hogyha e fiókát visszateszik fészkebe, a gólyák ismét ledobják onnan. Gyakran azonban magától hull le egy-egy fióka a fészekből, az ilyent vissza kell tenni; ez jel arra, hogy a háznál gyermek fog születni.

Szerencsés az a ház, a melyen gólyafészek van; a gólya csak tisztán tartott házakon fészkel, a rondaságot nem szereti. Ha a gólyát elpusztítják a háztól, vele a szerencse is eltűnik.

A libaháj mell- és sokféle gyermekbetegség ellen hasznos. Mielőtt a libapipéket kihajtanák a mezőre, meg szokták őket a tojáshéjjal, melyből kibujtak, füstöltni. Aztán így nem bántja a karvaly. Ha őszkor reptülnek a libák, korán fog a tél beállani; ha a vízben szárnyaikat csattogatva fürödnek, eső lesz.

A tyúknak szintén nagy szerep jutott a román népéletben. A román nép sok mindent összegondol ezen állatról.

Ha a tyúk kakasszerű kukurigolást hallat, rossz jel; annál a háznál halál áll be, valamely nagyobb szerencsétlenség, ízetlenség, kár, vagy kellemetlenség. Ezt a bajt azonban el lehet kerülni; annak ellenszere van. A román asszony megfogja ilyenkor a tyúkot, beviszi a házba és megméri a ház hosszát vele az ajtóig; mikor a tyúk farka a küszöbre ér, levágja azt; ha pedig feje ér oda, fejét vágja le. Több, mint bizonyos, hogy a baj ezen eljárás után nem következik be. A legtöbb asszony azonban nem sokat méregeti a szoba hosszát, hanem egyszerűen levágja a tyúkot, a mely, mint a kakas, kukurigolt.

Ha tyúk tyúkkal verekedik, az sem jelent jót. A ki ilyent lát, rögtön elválasztja őket, egyiket egy, másikat más felé kergeti, hogy egyhamar egymással ne találkozhassanak.

A tyúk, ha nagyon korán kél és későre megy aludni, éhséget hirdet.

Sok asszony nem öl tyúkot, azt híven, hogy az asszony által megölt tyúk húsa nem édes; minek elkerülése végett rendszeren férfiakat kérnek fel e célra, ha pedig férfit nem kapnak, inkább bűjtölnek.

A boldog állapotban levő nők két sárgával bíró tyúktojást egy világért meg nem ennének, mert hiszik, hogy ikreket szülnek.

Ha a román asszony tojást kap, melyről tudja, hogy a tyúk által bizonyos időszakban utolsónak tojtott, nem használja fel, hanem keresztül hajtja azt a házon, mert az a tojás nem jóra való.

A tyúk által elhagyott tojásokból, különösen ha kicsinyek, egy-egy „Spiritus“ (rossz szellem) buvik ki, hogyha valaki azokat hunya alatt melengeti kilencz nap és kilencz éjen át. Az ekként született Spiritus folytonosan annak áll szolgálatában, a ki neki életet adott, de ha az illető elhal, a más világról neki kell szolgálni a Spiritusnak.

Jelentőséggel csak az „elhagyott“, a „két sárgájú“ tojás és a fekete tyúk első tojása bír. A többi tyúktojást a román nép na-

gyon szereti; ezért tyúk minden háznál van feles számban. Különböző ételnemekre használják.

A tojást orvosságul is használják némely betegség ellen. Így a szemhályogra a keményre főtt tojást jónak tartják. A tojást rendszeren két részre vágják el, a sárgáját kivesszik, kékkőnek a porát hintik a sárga helyébe és úgy teszik a szemre. Asszonytejet tyúktojáshéjba fejeve, elmulasztja a szemtüzesedést. Hályog ellen használják a tojás sárgáját is; napra teszik s abból a nap melege bizonyos vajszerű folyadékot választ ki, ezzel kell megkenni a beteg szemöldökét.

Temetés alkalmával ritka az a román, a ki a hant felett nem nyújt át a sirásónak, vagy más szegény embernek tyúkot a meghalt lelkeért. Ez által utat vél nyitni a meghaltnak a másvilágon. A tyúk a lelkek előtt szokott haladni, kapargálva, mintha csirkéi volnának.

A lélek üdveért a románoknál szokásban van a „praznic“ vagy „comândare.“ Ilyenkor az eljáró papnak fehér kakast, vagy fehér tyúkot szokás adni a meghalt lelkeért.

Az orvoslásban jártas asszonyok sok betegségnél használják a fekete és kétfelé hasított tyúkot; jeles gyógyszernek tartják a mellbetegségek- és veszedelmes keléseknél. Ősi szokás ennélfogva, hogy a háznál a tyúkok nagyrésze fekete legyen, s egyáltalában ház ne legyen fekete tyúk nélkül. E házakhoz semmiféle rossz lélek, boszorkányság nem férközhetik. Ha valakit megbabonáznak, csak fekete tyúkkal lehet a dolognak elejét venni. E tyúk azonban a kuruzsló asszony tulajdonában marad.

A lakodalmak és más ünnepélyek alkalmával megölt tyúkok mellestontja, ha egyenes, azt tartják róla, hogy a házastársak hűk lesznek egymáshoz s a család boldogsága biztosítva van. Ha e csont veres színű, jelenti, hogy a szegénység messze áll az új pártól, ha azonban fehér, vagy csak kis mértékben veres színű, úgy az új pár valami nagy gazdagságra nem számíthat. A mellesontról még a következő hiedelem áll fenn: Ha két egyén töri el, a mely részen marad a rödebb, az kevesebbet fog élni, mint a másik; ha pedig a csont közepén törik el, egyformán hosszú életűek lesznek mind a ketten.

Récze gégeből a ki iszik, részeges ember lesz; varázslónők kuruzslásaik közben szerelemre akarják gyúlasztani a párokat. Hája köhögés ellen jó. Réczét akkor szokás kotlásra borítani, a mikor az

emberek a templomból jönnek ki; a fiókák ekkor mind kikelnek a tőjásból s egy sem lesz nyomorék.

Ha a karvaly szól, megváltozik az idő esőre.

A bagolyról szintén feles számu balhit van elterjedve a románok között.

E madarat senki sem szereti, mert halált jósol; csak igen kevés esetben jelent jó időt az ő huhogása.

De nem folytatom tovább, hisz kötetekben sem tudnám kimeríteni az anyagot, mely rendelkezésre áll. Lesz alkalmam a most előadottakat is kritikailag méltatni s összehasonlítani különösen a magyar nép hasonló balszokásai-, legendái- s kuruzslásaival.

Moldován Gergely.